

Wel een teken voor de Grieken – Johannes 12,20-33

Inleiding

Deze lezing voor zondag *Judica*, 21 maart 2021, sluit aan op de lezing van vorige week: Johannes 6,1-15, waarin ook Filippus en Andreas, twee leerlingen van Jezus, optraden. Toen was het Pascha nabij (6,4), nu zijn we opnieuw niet ver van het Pascha (11,55; 12,1.12.20). De intocht van Jezus in Jeruzalem om daar het Pascha te vieren (12,12-19) is net achter de rug, als enkele Grieken die zich onder de menigte/pelgrims bevinden, naar twee leerlingen van Jezus komen met de wens om hem te zien.

Vertaling

- 20 Er waren enkele Grieken onder hen die opgingen om op het feest te aanbidden.
- 21 Dezen dan kwamen naar Filippus toe, die van Betsaida van Galilea was, en vroegen hem:
‘Heer, wij willen Jezus zien!’
- 22 Filippus komt
en zegt het aan Andreas.
Andreas komt met Filippus
en zij zeggen het aan Jezus.
- 23 Jezus antwoordt hun,
zeggend:
‘Het uur is gekomen
dat de Mensenzoon verheerlijkt wordt.
- 24 Voorwaar, voorwaar, ik zeg jullie,
indien de graankorrel die valt in de aarde, niet sterft,
blijft hij alleen.
Indien hij echter sterft,
draagt hij veel vrucht.
- 25 Hij die zijn ziel liefheeft,
verliest haar.
En hij die zijn ziel in deze wereld haat,
zal haar bewaren tot eeuwig leven.
- 26 Indien iemand *mij* dient,
die moet mij volgen;
en waar ik ben,
daar zal ook de dienaar van mij zijn.
Indien iemand mij dient,
hem zal de Vader eren.
- 27 Nu is mijn ziel in beroering geraakt,
en wat zal ik zeggen?
“Vader, red mij uit dit uur?”
Maar daarom ben ik in dit uur gekomen!
- 28 “Vader, verheerlijk uw naam!”
Er kwam dan een stem uit de hemel:
‘Ik heb verheerlijkt
en ik zal weer verheerlijken!’
- 29 De menigte dan die daar stond en het hoorde, zei:
‘Er heeft een donderslag geklonken!’
Anderen zeiden:
‘Een engel heeft tot hem gesproken!’

- 30 Jezus antwoordde en zei:
 'Het is niet vanwege mij dat deze stem heeft geklonken,
 maar vanwege jullie!
 31 Nu is er oordeel van deze wereld;
 nu wordt de leider van deze wereld eruit gegooid, erbuiten.
 32 En ik, indien ik verhoogd zal worden van de aarde,
 zal ik *allen* tot mij(zelf) trekken.'
 33 Dit zei hij echter, een teken gevend,
 wat voor dood hij van plan was te sterven.

De schriftlezing eindigt hier ten onrechte, de perikoop loopt nog door; er volgt nog een reactie van de menigte op Jezus' uitspraak in 12,30-32, en een derde antwoord van Jezus. Die passage (12,34-36) kan met betrekking tot de wens van Grieken om Jezus te *zien*, niet gemist worden, omdat deze eindigt met de mededeling dat Jezus zich *verborg*. De Grieken krijgen Jezus dus niet te zien, maar ze krijgen wel een teken.

- 34 Hem dan antwoordde de menigte:
 'Wij hebben uit de wet gehoord
 dat de Christus tot in eeuwigheid blijft
 en hoe zegt u dat de Mensenzoon verhoogd moet worden?
 Wie is deze, de Mensenzoon?'
 35 Jezus dan antwoordde hun:
 'Nog een kleine tijd is het licht onder jullie.
 Wandelt, zolang jullie het licht hebt,
 opdat duisternis jullie niet in de greep krijgt.
 Hij die in de duisternis wandelt,
 weet niet waar hij heengaat.
 36 Zolang jullie het licht hebt,
 gelooft in het licht,
 om zonen van het licht te worden.'
 Dat sprak Jezus
 en weggegaan verborg hij zich voor hen.

Noten

V. 21 — ἰδεῖν ('zien') wordt door de NBV ten onrechte vertaald met 'ontmoeten'. De tegenstelling 'wij willen Jezus zien' en 'hij verborg zich voor hen' komt daardoor te weinig tot uitdrukking.

V. 22-23 — ἔρχεται, λέγει, ἔρχεται, λέγουσιν, ἀποκρίνεται: allemaal historisch presens.

V. 25 — ψυχή wordt vaak vertaald met 'leven'. ik heb hier vertaald met 'ziel', ook om de relatie met 'ziel' in v. 27 vast te houden. Het woord betekent zoiets als 'levenskern'.

V. 27 — τετάρακται: liever nog vertaalde ik met 'in heftige *beroering* geraakt', maar dat is net iets te veel. Hetzelfde werkwoord τέρασσω komt voor in 5,3, waar een menigte zieken, blinden, verlamden en verschrompelden wachtten op de *beroering* van het water.

V. 31 — ἄρχων wordt dikwijls vertaald met 'heerser'; omdat het woord ook voorkomt b.v. in relatie tot de farizeeën/joden (3,1) vertaal ik liever met 'leider'.

V. 33 — σημαίων: ik vertaal met 'een *teken* gevend' (alternatief: 'aantekenend') om zo het element 'teken' te laten klinken dat aan het begin en aan het einde van 12,12-50 voorkomt: v. 18 ('dit *teken*'), v. 37 ('vele *tekenen*').

V. 33 — ἤμελλεν: in 6,1-15 was ook twee keer sprake van ἤμελλεν (6,6.15), dat ik daar vertaalde met 'hij was van plan'. Die betekenis heeft het woord hier volgens mij ook: het gaat om een door hem geplande dood.

De directe context van Johannes 12,20-33

Johannes 12,20-33 maakt deel uit van de episode die begint in 12,12 met Jezus' *komst* naar Jeruzalem voor het Pascha en dat in 12,36 eindigt met het *weggaan* van Jezus en het zich verbergen voor hen (= menigte/Grieken). Deze episode (12,12-36) vormt op zijn beurt de derde in een rij van drie: (1) 'Het Pascha der Joden was nabij' - 11,55-57; (2) 'Zes dagen voor het Pascha' - 12,1-11; (3) 'De volgende dag' - 12,12-36.

Deze derde perikoop bestaat uit twee delen. In het eerste deel staat de menigte die van Jezus *gehoord* heeft, centraal (12,12.17.18). Het eindigt met farizeeën die tegen elkaar zeggen: 'Jullie *zien* dat jullie geen enkele baat hebben; zie, de wereld gaat weg (ἀπῆλθεν, zie ook 12,36), achter hem aan' (12,19). Het tweede deel begint met een wens om Jezus te *zien*, en eindigt ermee dat Jezus zich onzichtbaar maakt door weg te gaan en zich te verbergen.

Er volgt nog een slotakkoord (12,37-50), waarin met het spreken over de vele *tekenen* die hij voor hun *ogen* gedaan heeft, aangesloten wordt op het *teken* (12,18) waarop teruggekomen wordt in 12,12-19. Johannes 12,37-50 is te beschouwen als een slotakkoord van heel het boek van de tekenen (1,1-11,55).

Samenhang: teken

Johannes 12,20-33 lijkt daartussen misschien niet te passen, maar past toch wel degelijk in de context. De samenhang in deze verhaaleenheid (12,12-50) zit in het *teken* (12,18.33.37) dat in alle drie delen (12,12-19; 12,20-36 en 12,37-50) voorkomt. De menigte komt Jezus tegemoet om hem als een koning binnenhalen (zie 6,15!), omdat hij 'dit *teken*' (opwekking van Lazarus) heeft gedaan. Als enkele Grieken hem willen zien, en hem via Filippus en Andreas, twee leerlingen met Griekse namen, benaderen, geeft hij hun een *teken* wat voor dood hij van plan was te sterven. Deze verhaaleenheid (11,55-12,50) wordt afgesloten met een evaluatie van de verteller over 'zovele *tekenen* die hij voor hun ogen gedaan had' (12,37-50).

Komst en wens van enkele Grieken (12,20-22)

Eerder was er sprake van 'een grote menigte uit de Joden' die kwam om Jezus [en de opgewekte Lazarus] te zien (12,9), nu is het de wens van een aantal Grieken als representanten van die toenmalige Griekse wereld: 'Heer, wij willen Jezus zien'. Deze wens brengt deze perikoop (12,20-36) op gang. Waarom willen ze dat? Willen ze de koning zien of willen ze hem een teken zien doen? Of moet je de zin zo lezen: 'Heer, wij willen de redder zien'? De lezer krijgt de reden niet te horen.

De Grieken gaan niet zelf naar Jezus, maar wenden zich tot twee leerlingen, die we eerder hebben zien optreden bij de wonderbare spijziging van de talrijke menigte (6,1-15). Daar richtte Jezus zich tot hen, hier zijn het een paar Grieken die dat doen. De manier waarop verteld wordt dat zij de vraag naar Jezus overbrengen, is opmerkelijk: het is een komen en zeggen van de een naar de ander (12,22). Gezamenlijk brengen ze de vraag over, waarna een lang antwoord volgt (12,23-28), dat je als lezer niet echt zal beleven als antwoord op de vraag. De situatie is complex. Het slot van de perikoop (12,36) meldt dat de Grieken Jezus ook niet te zien krijgen, omdat hij zich voor hen verbergt. Voordat de lezer dat hoort, vindt er wel een uitgebreide woordenwisseling plaats met als thema 'Jezus' verheerlijking'. Wat Jezus doet, is hen een teken melden dat ze binnenkort te zien krijgen. Een eigen reactie van de Grieken op het antwoord volgt

niet. Die komt wel van de bredere groep, de menigte (12,29), waarover we eerder hoorden (12,12.17.18).

Een steeds reagerende Jezus

In Johannes 6,1-15, de vorige lezing, lag het initiatief bij Jezus. Dat is hier niet het geval. Jezus is in 12,20-36 degene die steeds reageert. Drie keer horen we dat Jezus antwoordt / antwoordde (12,23.30.35).

De *eerste* keer op de vraag van enkele Grieken die overgebracht wordt door Filippus en Andreas (12,23-28a).

De *tweede* keer reageert Jezus op de stem die uit de hemel klinkt (12,30-32).

De *derde* keer reageert Jezus op de vraag van de menigte (12,35-36b).

Sommige uitleggers spreken op grond daarvan van drie gespreksrondes. Dat vind ik weer iets teveel gezegd. Het is een gesprek waarin het heen en weer gaat.

Het eerste antwoord van Jezus

Het eerste antwoord van Jezus bestaat uit drie delen:

- (A) 12,23b-c   Klinkt groots
 - Het *uur* is gekomen
 - dat de Mensenzoon *verheerlijkt* wordt.
 Vijf keer eerder in het evangelie heeft geklonken: 'Het uur is nog niet gekomen (2,4; 7,6.8.30; 8,20), nu klinkt voor het eerst van vijf keer: 'Het uur is gekomen' (12,23.17; 13,1.3; 17,1).

(B) 12,24-26

Het middelste deel, dat plechtig begint met 'Voorwaar, voorwaar, ik zeg jullie', bestaat uit drie delen:

(a) v. 24a: *indien* (2x)

Het zal bij Jezus alleen blijven, als hij niet sterft. Om voor een beweging te zorgen (=vrucht te dragen), zal hij moeten sterven.

(b) v. 25 'hij die zijn ziel liefheeft'

in contrast met

'hij die zijn ziel in deze wereld haat'

(a') v. 26: *indien* (2x)

Het draait hier helemaal om het dienen van de Mensenzoon; wie dat doet, zal ook dezelfde weg gaan als hij.

(A') 12,27-28a   Klinkt in het begin: onzeker

- "Vader, red mij uit dit *uur*"

- "Vader, *verheerlijk* uw naam"

Het johanneïsch Getsemané-moment

Johannes 12,27-33 is te typeren als *het johanneïsch Getsemané-moment*. Het vormt – letterlijk en figuurlijk – de andere kant van zijn eerdere, grootse uitspraak: 'Het uur is gekomen dat de Mensenzoon verheerlijkt wordt.' De evangelist maakt dit moment onderdeel van Jezus' intocht in Jeruzalem. Hij gebruikt materiaal uit Lucas 9,18-27+28-36 in combinatie met Lucas 22,39-46.

Het Getsemané-moment bestaat uit drie delen:

(a) 12,27-28a – Jezus' moment van onzekerheid: met oproep aan de Vader.

(b) 12,28b-d – Antwoord van de Vader op Jezus' oproep. De stem uit de hemel bevestigt Jezus' oproep: 'Vader, verheerlijk uw naam'. De menigte lijkt de uitspraak zelf niet te horen, getuige het feit dat zij van donder (vgl. Ex. 20,18; Ps. 29,3; Job 37,2-5) spreken dan wel van een engel die gesproken heeft (vgl. Luc. 22,43). De lezer hoort echter wel wat de stem zegt.

(c) 12,30-32 – Antwoord van Jezus dat die stem niet om hem klonk, maar om de menigte, die moest weten dat hij door de Vader zal worden verheerlijkt.

Dan volgen er drie uitspraken:

- De *eerste* is over de *wereld*: 'Nu is er oordeel/scheiding van deze wereld' (5,22.24.27.29.30; 16,8.).

- De *tweede* is over de *wereldleider* (12,31; 14,30; 16,11): 'Nu wordt de leider van deze wereld eruit gegooid, naar buiten' (sc. door God), zodat hij zijn invloed niet meer kan laten gelden. Wie bedoelt de evangelist met 'de leider van deze wereld'? Satan/duivel (met daarachter de politieke leider van de wereld, zoals in Luc. 4,5-8) of de dood?

- De *derde* uitspraak staat tegenover de uitspraak over de wereldleider. Deze gaat over de Mensenzoon: hij mag dan als de graankorrel *in* de *aarde* vallen en sterven (12,24), maar daar blijft het niet bij: 'ik' zal daarna *van* de *aarde* verhoogd worden, om dan *allen* (uit het graf?) tot zich te trekken (6,44; 12,32). Dit 'allen' mag opmerkelijk heten. Dat het *allen* zijn heeft ermee te maken dat de wereldleider uit de wereld is gegooid, dus over de mensen geen negatieve macht meer heeft. Veel exegeten beperken dit 'allen' ten onrechte tot de gelovigen.

Hier worden *twee* gestalten tegenover elkaar gezet: de wereldleider en de Mensenzoon, die, zoals de volgende paragraaf laat zien, in relatie staan met de *twee* situaties die in het hart van Jezus' eerste antwoord staan: ziel liefhebben en ziel in deze wereld haten (12,25).

Relatie tussen het eerste en het tweede antwoord van Jezus

Waar het in het eerste antwoord gesproken wordt over wat er *in de aarde* valt (12,24b) en niet sterft, en over 'hij die *in de wereld* zijn ziel haat' (12,25c), gaat het in het tweede antwoord over *buiten deze wereld* gegooid worden (12,31b), en over verhoogd worden *uit de aarde* (12,32a).

Een chiastische (kruisstelling!) constructie is zichtbaar:

(a) *in* de aarde (12,24b)

(b) *in* de wereld (12,25c)

(b') *uit/buiten* de wereld (12,31b)

(a') *uit* de aarde (12,32a)

Beginvraag en slotzin

De slotzin kan worden vertaald met: 'En dit zei hij echter, een teken gevend welke dood hij sterven *zou*' of 'En dit zei hij echter, een teken gevend welke dood hij *op het punt stond* te sterven.' In 6,1-15, de lezing van vorige week, was ook twee keer sprake van ἤμελλεν (6,6.15), dat ik daar vertaalde met 'hij was van plan'. Die betekenis heeft het woord hier ook: het gaat om een door hem geplande dood.

Als je de beginvraag met het slot van de schriftlezing verbindt: 'wat voor dood hij van plan was te sterven' (12,33), maakt hij hen duidelijk wat ze zullen zien: het teken van de verheerlijking van de Mensenzoon. Ze zullen dus opnieuw een teken zien.

Focus voor de preek

(1) *De wens van de Grieken*, overgebracht door de Griekse leerlingen Andreas en Filippus: 'Heer, wij willen Jezus zien.' Wat wensen ze dan eigenlijk? En hoe verhoudt Jezus' antwoord zich tot de wens? Hun wens wordt niet ingewilligd: ze krijgen Jezus niet te zien, hij verbergt zich, maar hij geeft hun wel een teken ... betreffende zijn dood. Daar/dan krijgen ze zijn heerlijkheid te zien (12,41).

(2) *Het johanneïsch Getsemané-moment* (12,27-33) laat twee kanten van Jezus' spreken over zijn sterven zien: (I) verheven, groots om over de dood als verheerlijking te spreken (12,23), en (II) laten horen dat hij in heftige beroering is: hij deelt zijn gevoel met de menigte om uit dat uur gered te worden (12,27-28a). Bijzonderheid: er komt direct een reactie vanuit de hemel – iets dat we zelf ook wel zouden willen, als we bidden – , waarop Jezus op zijn beurt weer reageert dat die stem niet om hem te bevestigen klonk, maar om de menigte, zodat die het zou weten.

(3) *Het oordeel/de scheiding* is niet een thema waar snel over gepreekt zal worden. Het loopt echter wel als een rode draad door deze passage. Het woord 'oordeel' staat hier in het centrum van de drie antwoorden van Jezus (12,30-32), maar *heel* deze passage (12,20-36) staat in het kader van de scheiding, die door Jezus wordt aangebracht:

(a) ziel liefhebben – ziel in deze wereld haten (12,25);

(b) wereldleider – Mensenzoon (12,31b-32);

(c) wandelen in het licht – wandelen in de duisternis (12,35-36c).

Waar het om draait (!) is de tegenstelling tussen de wereldleider en de Mensenzoon. Ofwel sta je boven of sta je dichtbij mensen? That's the question.

16 maart 2021

Nico Riemersma

www.nicoriemersma.nl